

Є. В. Іванов, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

КРИТЕРІЇ ПЕРІОДИЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ В УКРАЇНІ (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

Іванов Є. В.

Критерії періодизації розвитку демократизації управління освітніми закладами в Україні (остання чверть ХХ – початок ХХІ століття).

У статті розглядаються критерії періодизації розвитку демократизації управління освітніми закладами у вітчизняній педагогічній теорії і практиці в останній чверті ХХ – на початку ХХІ столітті. Здійснено спробу обґрунтувати періодизацію розвитку демократизації управління освітніми закладами в педагогічній науці, в основу якої були покладені критерії, що відбивають особливості та тенденції демократизації управління освітніми закладами в Україні, а також обумовлюють демократичні зміни в процесі управління освітніми закладами. Проведено комплексне дослідження хронологічних меж етапів розвитку демократизації управління освітніми закладами в Україні. На кожному етапі свого розвитку система демократизацій освітніми закладами в Україні постійно поповнювалася новими вимогами щодо доступності самостійності, самодіяльності й ініціативності працівників та учнів, а також щодо делегування окремих управлінських функцій в управлінні освітніми закладами.

Ключові слова: критерії періодизації, етапи періодизації, демократизація управління освітніми закладами.

Иванов Е. В.

Критерии периодизации развития демократизации управления учреждениями в стране (последняя четверть ХХ – начало ХХІ столетия).

В статье рассматриваются критерии периодизации развития демократизации управления образовательными учреждениями в отечественной педагогической теории и практике последней четверти ХХ – в начале ХХІ столетия. Совершена попытка обосновать периодизацию развития демократизации управления образовательными учреждениями в педагогической науке, в основе которой были положены критерии, отражающие особенности и тенденции демократизации управления образовательными учреждениями в Украине, а также обуславливающие

демократические изменения в процессе управления образовательными учреждениями. Проведено комплексное исследование хронологических границ этапов требованиями касательно доступности самостоятельности, развития демократизации управления образовательными учреждениями в Украине. На каждом этапе своего развития система демократизации образовательными учреждениями в Украине постоянно пополнялась новыми требованиями в доступности самостоятельности, самодеятельности, инициативности работников и учеников, а также касательно делегирования отдельных управленческих функций в управлении образовательными учреждениями.

Ключевые слова: критерии периодизации, этапы периодизации, демократизация управления образовательными учреждениями.

Проблема періодизації є ключовою для визначення будь-якого історичного явища. Саме тому задля визначення перспективних тенденцій подальшого розвитку процесу демократизації управління освітніми закладами в Україні, в нас слід визначити хронологічні межі етапів розвитку процесу демократизації управління освітніми закладами у вітчизняній педагогічній науці. Як зазначає вітчизняний науковець В. Курило, періодизація – це процедура науково обґрунтованого розподілення певної історико-педагогічної реальності на періоди, які якісно відрізняються один від одного, є обов'язковою умовою пізнання історичного досвіду освіти і прогнозування можливостей його використання [2, с. 34 – 35].

Очевидно, процес становлення та розвитку демократизації управління освітніми закладами залежать від таких чинників як: по-перше, вплив світових тенденцій на процес демократизації управління освітніми закладами в Україні в останній чверті ХХ – на початку ХХІ століття; по-друге, безпосередньо визначення стану розвитку демократизації управління освітніми закладами в Україні у досліджуваній період часу; по-третє, вплив соціально-політичних та політичних змін на процес демократизації управління освітніми закладами той чи інший час зазначеного періоду; по-четверте, впровадження інформаційних технологій в систему управління освітніми закладами та їх вплив на процес демократизації управління.

Побудова періодизації вимагає, по-перше, дотримання правила однакових підстав, тобто необхідності визначення рівних за значущістю періодів та

виходити з однакових причин або критеріїв і, по-друге, правило підстави періодизації мають бути пов'язані із загальною концепцією наукового дослідження та із призначенням періодизації. Більш того, існує правило додаткової підстави, яке полягає в тому, що, крім головної підстави періодизації, яка визначає кількість і характеристики періодів, що виділяються, потрібне ще й додаткова, за допомогою якої уточнюють хронологію [3, с. 78]. Так, періодизація повинна висвітлювати і теоретичну смислову сторону, і хронологічну.

Розробляючи власну періодизацію розвитку демократизації управління освітніми закладами у вітчизняній педагогічній теорії і практиці в останній чверті ХХ – на початку ХХІ століття, ми спиралися на наукові дослідження таких відомих вітчизняних педагогів як О. Адаменко, В. Бегея, Є. Березняка, В. Бондаря, С. Бутівченко, Г. Єльнікової, Б. Кобзаря, Ю. Конаржевського, В. Крижка, В. Кременя, В. Курила, О. Пастовенського, В. Пікельної, М. Поташника, О. Сухомлинської та ін.

Мета статті полягає у визначенні критеріїв періодизації розвитку демократизації управління освітніми закладами у вітчизняній педагогічній теорії і практиці в останній чверті ХХ – на початку ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Неабияку цінність для нашого дослідження має останній розділ монографії О. Адаменко „Українська педагогічна думка в другій половині ХХ століття” [1], присвячений саме теорії управління загальноосвітньою школою в Україні в другій половині ХХ століття. Науковець робить аналіз семантичного спектра назв публікацій і дисертацій з проблем управління загальноосвітньою школою; обґрунтовує спрямованість наукових досліджень з теорії управління загальноосвітньою школою в другій половині ХХ століття; розглядає зміст публікацій і дисертацій з питань управління.

Тому на основі розробленої періодизації О. Адаменко, ми зробимо спробу продовжити та запропонувати власну періодизацію розвитку демократизації

управління освітніми закладами в Україні в останній чверті ХХ – на початку ХХІ століття.

Аналіз різних наукових поглядів щодо періодизації розвитку управління освітніми закладами у вітчизняній педагогічній теорії і практиці дозволяє зробити висновок, що довгий час, зокрема в радянські часи, періодизація ґрунтувалася на зовнішніх чинниках щодо процесу управління освітніми закладами і цілком залежала від розвитку та змін в соціалістичній державі.

З одного боку, орієнтація педагогічної науки на етапи розвитку українського суспільства залишається актуальною і на сьогодні, оскільки зовнішні суспільні чинники, дійсно, впливають на розвиток педагогічної науки, зокрема на процес демократизації управління освітніми закладами, але, з іншого, – при розробці періодизації слід також враховувати особливості та тенденції демократизації управління освітніми закладами в Україні.

Справедливо зауважив В. Курило, що періодизація історії розвитку педагогічної науки, що побудована на основі періодизації розвитку суспільства, педагогічними прикладами ілюструє особливості суспільного розвитку, що є соціологічною точкою зору, а періодизація розвитку освіти повинна відображати зміни педагогічних процесів, зокрема зміни педагогічних парадигм, оскільки це дозволяє з'ясувати сутність та спрямованість педагогічного процесу, являє собою педагогічну точку зору на розвиток системи освіти та педагогічної думки [2, с. 42].

В основу періодизації розвитку демократизації управління освітніми закладами у вітчизняній педагогічній теорії і практиці в останній чверті ХХ – на початку ХХІ століття були покладені критерії, які мають відбивати особливості та тенденції демократизації управління освітніми закладами в Україні та обумовлювати демократичні зміни в процесі управління освітніми закладами. Нами було визначено такі:

- 1) ступінь впливу соціально-політичних змін на процес перебудови й реформування управління освітніми закладами з метою введення демократизації;

2) ступінь делегування окремих управлінських функцій та повноважень громадським організаціям, методичним об'єднанням, творчим групам педагогів в управлінні освітніми закладами;

3) ступінь доступності самостійності, самодіяльності та ініціативності працівників та учнів в управлінні освітніми закладами;

4) ступінь розвитку колегіальних основ управління освітніми закладами;

5) кількісні показники (кількість науково-педагогічних періодичних видань, конференцій, семінарів, монографій, навчальних посібників) із зазначеної теми в педагогічній науці;

6) ступінь впровадження інформаційних технологій, які сприяють прозорості та гласності прийняття управлінських рішень.

Таким чином, спираючись на визначені критерії для аналізу демократизації управління освітніми закладами, нами було виділено такі етапи періодизації в її розвитку: I-й (1975 рік – кінець 80-х років XX ст.); II-й (90-і роки XX ст.); III-й (початок XXI ст. з 2000-го року – до теперішнього часу).

Таким чином, хронологічні межі запропонованої періодизації вміщують три етапи, які відображають сутність та особливості розвитку демократизації управління освітніми закладами в Україні. Всі етапи характеризують розвиток демократизації управління освітніми закладами як загальний процес, при цьому кожний окремо етап передбачає відокремлені як внутрішні, так і зовнішні чинники, що сприяли зміні етапів та загальному розвитку демократизації управління освітніми закладами.

На кожному етапі свого розвитку система демократизацій освітніми закладами в Україні постійно поповнювалася новими вимогами щодо доступності самостійності, самодіяльності та ініціативності працівників та учнів в управлінні освітніми закладами; делегування окремих управлінських функцій та повноважень громадських організацій, методичних об'єднань, творчих груп педагогів в управлінні освітніми закладами. З розвитком інформаційно-комунікативних технологій на третьому етапі відбувається

впровадження інформаційних технологій в управління освітніми закладами, що сприяє прозорості та гласності прийняття управлінських рішень визначення перспектив розвитку управління освітнім закладом, розроблення перспектив та створення концепції діяльності освітньої установи.

В статті запропоновані критерії періодизації розвитку демократизації управління освітніми закладами в Україні і не представлено опис етапів періодизації, тому найближчі перспективи подальшого дослідження обраної проблеми ми вбачаємо у всебічний аналіз етапів періодизації розвитку демократизації управління освітніми закладами у вітчизняній педагогічній теорії і практиці в останній чверті ХХ – на початку ХХІ століття.

Література

1. Адаменко О. В. Українська педагогічна наука в другій половині ХХ століття : монографія / Олена Вікторівна Адаменко. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 704 с.

2. Курило В. С. Освіта та педагогічна думка східноукраїнського регіону у ХХ столітті: монографія / Віталій Семенович Курило. – Луганськ, ЛДПУ, 2000. – 460 с.

3. Наточий Л. О. Розвиток управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл у вітчизняній педагогічній теорії (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.): Дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.06 – теорія та методика управління освітою. – Луганськ, 2012. – 196 с.

Ivanov Ye. V.

The Periodization Criteria of the Democratization Development of the Educational Establishments Management in Ukraine (last quarter XX– XXI at the beginning century).

The article deals with the periodizational criteria of the democratization development of the educational establishments management in the national pedagogical theory and practice in the last quarter of the XX – at the beginning of the XXI century. On the basis of suggested criteria the chronological borders of the periods of the democratization development of the educational establishments management in Ukraine have been studied.

The complex research of the chronological borders of the democratization development of the educational establishments management in Ukraine was accomplished. The chronological borders of the suggested periodization includes three periods, which reflect the substance and peculiarities of the development of the educational establishments management in Ukraine. All periods characterized the development of the educational establishments management as the general process that seeks to determine the internal and external causes of changing each other. Hence, each period of the development of educational establishments management has been enriched with current requirements concerning to the independency, self-performance and enthusiasm of the educational establishments administration. In conclusion it has been proved that the development of the informative and communicative technologies much influenced on the third period of the development of educational establishments management. The implantation IT into the educational establishments administration encouraged the transparency and publicity of taking administrative decisions.

Keywords: the periodizational criteria, the periodizational periods, the democratization of the educational establishments management.

Відомості про автора

Іванов Євген Вікторович – аспірант кафедри державної служби, адміністрування та управління ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Стаття надійшла до редакції 09.12.2014 р.

Прийнята до друку 26.12.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Хриков Є. М.